

YUNAN AMAÇLARI VE İTİLAFA DEVLETLERİYLE BİRLİKTE TÜRKİYE ÜZERİNE ÇEVİRDİKLERİ ENTRİKALAR (1914-1919)

Dr. Ahmet ÖZGİRAY

Yunanistan 370 yıl Osmanlı İmparatorluğu egemenliğinde kaldıktan sonra Fransa, İngiltere ve Rusya'nın yardımıyla bağımsızlığını 29 Mart 1829'da imzalanan Londra protokolü ile kazandı¹. Bundan sonra Yunanistan devamlı olarak Osmanlı Devleti aleyhine genişlemeye başladı. Bu büyüme 21 Mayıs 1897 tarihinde Ethem Paşa'nın Dömeke Harbi'nde Yunanlıları yenmesiyle noktalandı². Ne var ki, XX. yüzyılın başından itibaren Osmanlı İmparatorluğu, içine düştüğü iktisadi, mali, kültürel ve sosyal problemlerini çözümleyemediği gibi, bunları günden güne kötüye götürdü. Balkan Devletleri milliyetçi akımların etkisiyle, Osmanlı Devletinin bu zayıflığından istifade etmek için 18 Ekim 1912 tarihinde I. Balkan Harbini başlattılar³. Yunanistan bu harpte Selânik'ten itibaren kuzeye doğru ilerleyerek Batı Trakya'nın tümünü az bir gayretle işgal edip, buralarını sınırları içerisine katmayı başardı. Tekrar duraklayarak fırsat kollamaya başladı. Bu fırsatı I. Cihan Harbi'nin çıkmasıyla ele geçirdi.

Birinci Cihan Harbi'nin başında Yunanistan'daki olayların gelişiminde Başvekil Venizelos ile Kral Konstantin'in rolü çok büyüktü. Savaş çıktığında Venizelos Münih'te bulunuyordu. O buradan Brüksel'e geçip Osmanlı Sadrazamı ile Ege Adaları sorununu çözmeye çalışacaktı. Bu sırada, yani 25 Temmuz 1914'de Venizelos'a yöneltilen bir soru üzerine: "Şayet Bulgaristan Sırbistan aleyhine müdahale edecek olursa, Yunanistan Bulgaristan'a savaş açar" cevabını vermişti. Diğer taraftan da Alman Kayzeri Yunan Kralı Konsantin'e Osmanlılarla ittifak yapmasını önerip, yakın zamanda

1 Rene Abbrecht-Carrie, *A. Diplomatic History of Europe*, London 1967, s. 46.

2 1897 Osmanlı-Yunan Harbi, Gn.Kur.Başk.lığı Harb Dairesi Resmi Yayınları, seri no. 6, Ankara 1965, s. 210.

3 Selahattin Salıhık, *Tarih Boyunca, Türk-Yunan İlişkileri Tarihi ve Etniki Eterya*, Ankara 1966, s. 202.

Bulgaristan ve Romanya'nın üçlü ittifaka dahil olacağını, Goben ve Braslaw'ın İstanbul'a gitmekte olduğunu bildirmişti. Konsantin bu teklifi şahsen hoş karşılarken Yunanistan'ın Almanya'nın yardımına koşmasının mümkün olmadığını bilincini de taşıyordu⁴.

Başvekil Venizelos, İtilaf devletlerinin bu savaştan galip çıkacaklarına inandığı gibi, 18 Ağustos 1914'te Türkler'e karşı kullanılmak üzere İtilaf devletlerine Yunan yardımını da teklif etmişti. Gerçekten Churchill Yunanistan'a bu öneriyi savaş çıktığı sırada yapmıştı. İngiliz Hariciye Bakanı Grey de, Churchill ile aynı fikri paylaşmasına rağmen, bu işi aceleye getirmek istemiyordu. Çünkü müttefikleri olan Rusya'dan çekiniyordu. Yine de İtilaf devletleri Yunanistan'ın teklifine sıcak bakmakta devam ettiler. İngilizler Yunanistan'a, Türkiye'ye karşı birlikte bir operasyon teklif ettiler. Kral Konstantin'ile Yunanistan'daki İngiliz deniz atışesi Albay Kerr, operasyonun detaylarını hazırladılar⁵. Kral Konstantin bu çalışmanın ancak Türkiye'nin Yunanistan'a saldırması durumunda yürürlüğe konulmasını istedi. Bunun üzerine Venizelos görevinden ayrıldı. Çünkü Venizelos Bulgaristan hududu garanti altına alınmadıkça, Türkiye'ye karşı yapılacak operasyonun Yunanistan'a fayda yerine zarar getireceği kanısında idi. Her ne kadar Venizelos tekrar görevine devam etmişse de Kral ile hemfikir olmadığını açıkça belli ederken, Kralın Almanya'yı destekleyen politikasının iç yüzünü açıkça öğrendi. Olaylar Balkanlarda hızla gelişmeye başladı. Bulgaristan davranışlarıyla Sırbistan'a düşmanlığını arttırmakta olduğunu gösteriyordu. Romanya ise tarafsız görünmeye çalışmakla birlikte iki blokla da müzakerelerini sürdürüyordu. 1914 Ağustos ayı ortalarında Bükreş Hükümeti Türkiye ve Yunanistan'a çağrıda bulunarak Ege adaları sorununu çözmelerini ve neticede tarafsız bir Balkan Bloku oluşturarak Rusların boğazları ele geçirmelerine mani olmasını istedi.

10 Kasım 1914'te İtilaf Devletleri Yunanistan'a Valona hariç Arnavutluk'un güney kesimini vermeyi teklif ettiler. Bunun karşılığında da Yunanistan, Sırbistan'a askeri destekte bulunacaktı. Venizelos bu teklifi derhal reddetti, zira Romanya, Yunanistan'ın Bulgaristan ile olan sınırına garanti vermiyordu. 23 Ocak 1915'e kadar meselelerde önemli bir gelişme olmadı.

⁴ Fritz Fischer, *Germany's aims in the first world war*, London 1967, s. 312-313.

⁵ Ulrich Trumponer, *Germany and the Ottoman Empire 1914-1918*, Princeton 1968, s. 208.

Bu tarihte Atina'daki İngiliz Büyükelçisi, Venizelos'a eğer Yunanistan Sırbistan'ın yanında yer alırsa, bunun karşılığında Bulgaristan'a Makedonya'da imtiyazlar verilebileceğini söyledi. Her ne kadar bu teklifler amaç olarak müphemse de, Venizelos hemen Kral'a, savaşa girilmesi için memorandum verdi⁶, Yunanistan'a bu hizmetinin karşılığında "Anadolu'da bir Yunan imparatorluğu kurulacak, Kavala Bulgaristan'a verilecek, Sırbistan'ın Bulgaristan'a vereceği imtiyazlara Yunanistan itiraz etmeyecekti". Buna ilaveten eğer Bulgaristan Vardar ovasının ilerisine gidecek olursa, Sırbistan, Gevgeli yöresini Yunanistan'a bırakacaktı. Bu yolla da Balkan Birliği oluşacak ve Yunanistan İtilâf devletlerinin yanında savaşa katılacaktı. Fakat yine Konstantin ikna edilemedi. Bunun üzerine Venizelos, 30 Ocak 1915'te birincisinden daha iyimser olan ikinci memorandumunu Kral'a verdi. Çünkü Romanya, Sırbistan'a verilecek müşterek askeri yardıma Bulgaristan taraftar olmadığı için isteksizdi. Bunun üzerine Venizelos Bulgaristan'a yaklaşarak 30.000 Yunan nüfuslu 2000 km². Kavala, Drama, Serez yöresini Bulgaristan'a vereceğini, bunun karşılığında da 800.000 nüfuslu 125.000 km². lik Anadolu'da kazanılacağını önerdi. Hep teklifler Venizelos'un sözlerinde kalıyordu. Başvekil'in bu hayaller için Kral'ı ve Yunan Genel kurmayını ikna etmesi gerekiyordu. Bu arada Türkiye, çoktan savaşa girmişti⁷. 3 Kasım 1914'te Çanakkale müstahkem mevkiileri bombalandı. İngiltere 25 Kasım 1914'te Çanakkale'ye tekrar saldırma kararı aldıysa da, Rusya'nın buna itirazı üzerine ancak karar, Ocak 1915'te yürürlüğe konulabildi. Bu fiili olarak 19 Şubat 1915'te yürürlüğe konuldu, fakat başarısızlıkla sonuçlandı. Çünkü karadan İstanbul'a gitmek için yeni kara kuvvetlerine ihtiyaç vardı. Bunun üzerine Venizelos, müttefiklere 1 Mart 1915'te 3 tümen asker verebileceğini teklif etti. Fakat bu teklifini Kral'a danışmadan yaptığı için Yunan Genel kurmay başkanı Albay Johon Metaxas da teklifi protesto etmek için görevinden ayrıldı. 3-5 Mayıs 1915'te Kraliyet Konseyi Atina'da toplandı. Burada Venizelos durumu geniş bir şekilde izah etmesine rağmen önerisi reddedildi. Buna rağmen Venizelos, istifasının arifesinde, Yunanistan'ın İtilâf devletlerine askeri yardım teklifini yeniledi⁸. Fransa ve İngiltere bu teklifi olumlu karşılarken Rusya bu şartlardaki Yunan önerisini kabul etmeyeceğini açıkladı. Çünkü

6 M.S. Anderson, *The Eastern Question*, New York 1966, s. 320.

7 W.N. Medlicott, *British Foreign Policy Since Versailles* London, 1968, s. 34-35.

8 M.S. Anderson, *a.g.e.*, s. 321.

Rusya, İngiliz himayesindeki Yunanistan'ın, İstanbul'a yerleşmesini istemiyordu⁹.

Venizelos görevinden ayrıldı. Genel seçimler her ne kadar Haziran'da yapılacaksa da Gunaris, Mart 1915'ten Ağustos 1915'e kadar kısa süreli başvekillik yaptı ve bitarafılık politikası güttü. 12 Nisan 1915'te İtilâf devletleri Aydın vilâyetini Yunanistan'a vereceklerini tekrar söylediler. Gunaris daha detaylı bilgi verilmesini isteyince, Atina'daki İngiliz elçisi Eliot, İzmir ve Hinterlandı'nın verileceğini bildirdi. 14 Nisan 1915'te Tunaris bu teklife verdiği cevapta, Kuzey Epir ve adalar dahil olmak üzere Yunanistan'ın, savaş sırasında ve sonrasında toprak bütünlüğünün garanti edilmesi halinde itilâf devletleriyle işbirliği yapabileceğini bildirdi. 1 Mayıs'ta da Gunaris, bu garanti verilmedikçe Yunanistan'ın tarafsız kalacağını ilân etti. 9 Mayıs'ta Konstantin, Yunanistan'ın İtilâf devletleriyle işbirliği yapmadığını ve istenilen garantinin verilmediğini açıkladı. Bunun üzerine Fransız Bakan Poincare¹⁰, "Böyle bir garanti, Bulgaristan'ı anlaşma devletlerinden uzaklaştıracağını, çünkü Bulgaristan'ın bu garanti ile Kavala'yı sonsuza dek kaybedeceğini görmüş olacaktır" şeklinde görüş ileri sürüyordu. Bu arada Konsantatin'in kardeşi Prens George, Paris'te müzakereler yapıyor, Konstantin'e İtilâf devletleri yanında savaşa katılmamayı öneriyordu. "İtilâf devletleri safhına katılırsak herşeyi kazanırız; böyle kenarda olursak herşeyi kaybederiz. Cömert ol, Ayasofya'yı düşün ve Yunan Tantis'nin güvenine mazhar ol", diyordu. 13 Haziran 1915'te yapılan seçimleri Venizelos kazandı ve Ağustos 1915 sonunda tekrar başvekil oldu. Bu sırada Bulgaristan Almanya safhında savaşa girme kararı eşiğindedi. Tekrar Kavala meselesi masaya getirildi. İtilaf Devletleri, Yunanistan'ın izni olmayınca Kavala'yı Bulgaristan'a vermeyeceklerini bildirdiler.

Bulgaristan Eylül'de seferberlik ilan edince Yunanistan da seferberlik ilan etti. Böylece 1913'teki Sırbistan Anlaşması tekrar¹¹ münakaşa konusu oldu. Zira bu anlaşmaya göre, İtilaf devletleri Selanik'e asker çıkarabileceklerdi. 23 Eylül'de Venizelos, Kral Konstantin'in muhalefetine rağmen antlaşma devletlerine Mayıs 1913 anlaşması gereğince 150.000 Sırp askerinin Bulgarlar'a karşı kullanılmak üzere verilmesini istedi. Teklife olumlu cevap verildi. 3

9 Cemal Paşa, *Hatıralar*, İst. 19659, s. 139-140.

10 Harry Howard, *The Polition of Turkey*, Newyork, 1966, s.150.

11 Selahattin Salşık, *a.g.e.*, s. 216.

Ekim 1915'te ilk itilâf devletleri askeri, Selanik'e resmi protestoya rağmen ayak bastı¹².

Ertesi gün Venizelos ateşli bir beyanat vererek derhal savaşa girilmesini önerdi. Girilmediği takdirde istifa edeceğini bildirdi, ve istifa etti. Yerine Zaimis başvekil oldu. O, Venizelos'un desteği ile Kasım'a kadar iktidarda kaldı ve ülkesinin çıkarlarına uygun olan tarafsızlık politikasını ilan etti.

12 Ekim 1915'te Bulgaristan Sırbistan'a savaş ilan edince 1913 Mayıs antlaşması gereği Zaimis Sırbistan'a yardım etmedi. Gerekçe olarak da, henüz düşmanlığın tam olarak ortaya çıkmadığını ileri sürdü. İngiltere 16 Kasım'da Yunanistan'a Sırbistan'ın yardımına gittiği takdirde Kıbrıs'ı vereceğini bildirdi. Ancak 4 Kasım 1915'te Zaimis, Venizelosçular tarafından görevinden istifa ettirildi. Yerine Skouladis başvekil oldu. O da tarafsızlık politikasını ilan etmesine rağmen, İtilâf devletleri Selanik'ten askerlerini çekmediler. Korfu adası Sırp ordusu tarafından işgal edilirken Anadolu'ya yakın olan Castellorizo da işgal ediliyordu. Böylece Yunanistan antlaşma devletlerinin avucunun içine girmişti. 28 Aralık 1915'te Kral Konstantin, İngiliz Elçisi Sir Francis Eliot'a "Yunanistan'ın herşeyden önce topraklarının bütünlüğünü düşündüğünü, Rusya'yı İstanbul'sa görmek istemediklerini, Yunanistan tarafsız kaldıkça Almanya'nın Yunanistan'ın toprak bütünlüğünü garanti edeceğini" söyledi¹³.

Nisan 1916'da Sırp ordusunun Korfu'dan Selaniğe geçmesi için izin verilmesi hususunda İtilaf devletleri Yunanistan'a baskı yaptı. Nihayet bu geçiş Yunanistan razı oldu.

Bir Bulgar taburu, Güney Makedonya'ya hakim olan Rupel Kalesini, 26 Mayıs 1916'da işgaletti¹⁴. Bunun üzerine Skouladis istifa etmek zorunda kaldı ve yerine Zaimis tekrar başvekil oldu. Hatta Bulgaristan 1915'ten beri göz diktiği Kaval'a, Serez ve Drama yöresine bile girmişti. Buradaki 8000 kişilik Yunan ordusu, ateş etmeden Bulgarlar'a teslim oldular¹⁵. Yunanistan zor durumda kaldığı için İtilaf Devletleri yanında savaşa girmek zorundaydı. Venizelos, Krala son bir çağrıda bulundu. Çağrısı kabul edilmediği için 27 Eylül 1916'da Girit'e giderek kendi ihtilâl hükümetini orada kurdu. 24 Kasım 1916'da Venizelos Hükümeti Merkezi devletlere ve Bulgaristan'a savaş ilan etti¹⁵.

12 M.S. Anderson, *a.g.e.*, s. 322.

13 M.S. Anderson, *a.g.e.*, s. 327.

14 H. Howard, *a.g.e.*, s. 152.

15 Selahattin Salşık, *a.g.e.*, s. 216.

İtilaf devletleri Yunanistan'da sert tedbirlerin alınması için hazırlıklara başladı. Ekim 1916'da Lambros başkanlığında bakanlar kurulu oluştu. İtilaf devletleri Lambros'tan Yunan topraklarının teslim edilmesini bazı askerî birliklerin terhisini, istenmeyen bazı kişilerin ülkeden çıkarılmasını, polisin ve bazı yolların kontrolünü, Atina'da bazı yerlerin İtilaf Devletleri kuvvetlerine bırakılmasını istediler. Nitekim Fransız ve İngiliz deniz askerleri Atina'ya yürüyünce Yunan askerleri ile savaşa başladılar. Bunun üzerine İtilaf Devletleri Kral Konstantin'i istifaya zorladılar. Buna, İtalya ve Rusya karşı çıktı. Haziran 1917'de M. Jannant Yunanistan'a İngiliz Yüksek Komiseri olarak atandı¹⁶. O Haziran 1917'de Zaimis'ten Kral Konstantin'i tahttan indirmesini istedi. Onun isteği ertesi günü yerine getirilerek, yerine Venizelos başvekil yapıldı. 30 Haziran 1917'de Yunanistan merkezi kuvvetlerle ilişkisini kesti ve 2 Temmuz 1917'de savaşa girdi. Yunanistan'ın bu hareketi, savaş sonrası Osmanlı İmparatorluğundan toprak talebine vesile teşkil edecektir.

İşgaller ve İstanbul Hükümetleri

29 Eylül 1918'de Bulgaristan Neully antlaşmasıyla I. Cihan Harbi'nden çekildi. İttihat ve Terakki Hükümeti büyük bir korkuya kapılarak Bulgar misalini takip etmek için ateşkes arayışı içerisine düştü. Halbuki Osmanlı ordularının vaziyeti henüz kötü değildi. Bilhassa Kafkasya'daki 9. Ordu iyi durumdaydı. Selanik'te bulunan Franche Desperay ve ve General George Milne, İstanbul'a değil Sırbistan'a doğru yürüyüp bir an önce Almanya'yı ateşkese zorlamak istiyorlardı. Osmanlı Diplomasisi bunları tesbit edemediği için şartları ne olursa bir mütareke yapmak istiyordu. Osmanlı Devleti şartları çok ağır olan Mondros Mütakeresi'ni nihayet 30 Ekim 1918'de imzaladı. Bu vesika Osmanlı İmparatorluğu'nun ölüm vesikası idi. Bilhassa İngilizler bu ateşkes antlaşmasının maddelerine uymayacaklarını fiili olarak daha baştan gösterdiler¹⁷.

Halbuki, İstanbul'daki aydınlar, Sadrazam Ahmet İzzet Paşa ile, padişah ve halife Vehideddin; "İşgalciler hangi dinden ve dilden olursa olsunlar onlara iyi davranalım; biz İngilizlerin küçük biraderi olalım, ileride yapılacak olan sulh müzakerelerinde ülkenin bütün-

16 M.S. Anderson, *a.g.e.*, s. 336.

17 VI. Ordu Musul'u İngilizler'e bırakarak karargahını Nusaybin'e 10.11.1918'de taşımıştı. Musul'dan Diyarbakır'a kadar olan yöreyi İngilizler, Müterekeden sonra ele geçirmişlerdir. Bkz. Ali İhsan Sabis, *Harb Hatıralarım*, Cilt. V. Ankara 1951, s. 7.

lüğünü kurtarırız” diyerek beyanat verip halkı pasifize ediyorlardı. Hele Mondros mütakeresini, İzzet Paşa Hükümeti adına imzalayan eski Hamidiye Krevazörü Komutanı H. Rauf Bey, büyük bir başarı kazanmış gibi İstanbul’a döner. Umutludur, iyimserdir. Çevresine de iyimserlik saçar, basına demeçler verir: “İstanbul’dan Mondros’a gitmek için yola çıkarken bugünkü gibi övünç ve sevinçle döneceğimi hiç aklımdan geçirmiyordum. İmzaladığım mütarekeyle devletimizin bağımsızlığı, saltanatımızın hukuku kurtarılmıştır... Sizi temin ederim ki, İstanbul’umuza bir tek düşman askeri çıkmıyacaktır... Adana eskiden olduğu gibi Osmanlı yönetiminde kalacaktır. Batum ve Kars’da şimdilik boşaltılmıyacaktır. Size tekrar ediyorum ki, İngilizler bize iyi bir niyet gösterdiler o kadar ki, askerimizin ne kadarını terhis etmemiz gerektiğini saptamak hakkını bile bize bırakmışlardır. Evet, yaptığımız mütareke umduğumuzun üstündedir. Devletin bağımsızlığı, saltanatın hukuku, milletin onuru tümünden kurtarılmıştır¹⁸”.

Mondros mütarekesini Türk Kamuoyuna bir başarı gibi tanıtır. Osmanlı Paramentosu ateşkes antlaşmasını oybirliği ile onaylar. P.T.T. mutlu bir olayı kutlarcasına Mütareke için anma pulları bile çıkarır.....

Derken, olaylar bambaşka biçimde gelişmeye başladı. İngilizler’in saman altından su yürüten emperyalist bir devlete mensup oldukları yavaş da olsa anlaşıldı. 13 Kasım 1918 günü 55 parçalık İtilaf donanması, Çanakkale Boğazından girip Dolmabahçe önünde demirledi. Bu büyük armada 22 İngiliz, 17 İtalyan, 12 Fransız ve 4 Yunan gemisinden oluşmaktaydı. Rauf Bey’in Balkan Harbi’nden beri pek yakından tanıdığı Averof zırhlısı da Yunan gemilerinin başındaydı.

Mondros Mütarakesini İngiliz Hükümeti adına imzalayan Amiral A.C. Calthorpe şimdi İstanbul İngiliz Yüksek Komiseri olarak atanmış olup, İngiliz Genel Valisi gibi davranıyordu. İstanbul’a yukarıdan bakıp, İngiltere Büyük Elçiliği binasında değil, Suberb zırhlısında oturmaktaydı. Hiç bir Türk ile yakın ilişki kurmama yolunda, kendi hariciye bakanlığından talimat almıştı¹⁹.

18 Yeni Gün Gazetesi, 12.11.1918, İstanbul.

19 C.H. Jaeschke, *İngiliz Belgelerinin Işığı Altında İzmir’e Yunan Çıkarması*, Belle-ten No. 128, Ankara 1966, s. 575.

Başta Sadrazam İzet Paşa, Tefvik Paşa ve Damat Ferit Paşa; İngiliz savaşırlarına kötü muammele eden, Osmanlıları savaşa sokan İttihat ve Terakki Fırkasının önde gelenlerini tutuklayarak ve Ermeni tehcirine sebep olanları, İstanbul'da Bekirağa Koğuşunda hapsederek A. Caltorp'a yanaşmak istiyorlardı. İstanbul Hükümetleri iç politikada bir hesaplaşma içerisine düşmüşlerdi²⁰. Halbuki bu sıralarda Yunan basını ve kamuoyu Batı Anadolu'nun Yunanistan-birliği temsilcisi, Küçük Asya illerinin Yunanistan'a ait olduğunu ve Helenizm'den uzak tutulmasını akla sığdıramıyordu. "İstanbul; Teselya ve Girit gibi aynı kurtuluş yolunu izleyerek, Yunan yönetiminin başkenti olmaydı" diyordu. Ayrıca Yunan gazeteleri, Yunanistan'ın geçmiş günlerin küçük devleti olarak kalamayacağını yazıyor ve şöyle diyordu:

"Savaşın sırtımıza yüklediği ağır yükten sonra, sınırlarımız tüm Elen halkını tek bir Yunanistan içinde toplayacak bir şekilde genişletilmezse, ekonomik bakımdan yaşamaya devam edemeyiz. Yunanistan'ın Trakya ve Küçük Asya'yı almayacağını sanan herhangi bir Yunanlı..... çılgın olmalıdır²¹".

Yunan Toprak İstekleri

Bu yazılar paralelinde kişisel inandırıcılığı ve konuşma yeteneğine hatta Lloyd George Perikles'ten sonra Yunanistan'ın yetiştiği en büyük devlet adamı olan Başvekil Venizelos da Batı Anadolu'da Büyük Hellas fikrini gerçekleştirmek için kolları sıvamıştı²².

2 Kasım 1918'de İngiltere Başbakanı Lloyd George'a bir mektup gönderen Venizelos, "Küçük Asya'nın Yunan olan batı kısmı Yunanistan'a verilirse, Yunanistan'ın sınırlarını hayli genişleteceğini bildiriyor, Yunanistan, Küçük Asya'da yayılmazsa sınırlarını Trakya'dan Karadeniz'e kadar genişletmek için uğraşacağını, bunun da büyük engellere yol açacağını, Türkiye'nin söz konusu bölgelerinin Yunanistan'a verilmesinin itilaf devletlerinin uğrunda savaştığı ilkelerin icabı olduğunu ileri sürüyordu²³.

20 Bilal N. Şimşir, *Malta Sürgünleri*, İstanbul 1976., s. 20.

21 PRO. F.O. 3147/199026 / Lord Granville'den İngiliz Hariciyesine Yunan Basının da çıkan yazılarla ilgili rapor.

22 David Lloyd George, *War Memoirs*, Cilt II, London 1933, s. 876.

23 David Lloyd George, *a.g.e.*, 792-793.

Lloyd George, Venizelos'un fikirlerini kendisi kabul ettiği gibi Wilson ve Clemenceau'nun da bu görüşlere katıldığını ileri sürüyordu. O, İtalyanlar'ın, Türkleri Yunan emellerine karşı ayaklanmaya kıstırtmak için ellerinden geleni yaptığını söylüyordu.

Yaratılan bu olumlu hava içerisinde Venizelos Yunan toprak isteklerini resmen bildirmek için 3 ve 4 Şubat 1919'da Paris Barış Konferansı'nda huzura çıktı. Usta bir politikacı olan bu Giritli devlet adamı Yunan tezini Wilson prensiplerine özellikle 12. prensibe göre selfdeterminasyona dayandırıyor. O, ayrıca nüfus ve etnik nedenlerden ötürü Anadolu'nun batı kısmının Coğrafi ve Tarihi açılarından özel ve ayrı bir bölge teşkil ettiğini savundu²⁴. Bu bölgenin nüfusunu gösterecek resmi istatistikler olmadığını belirterek, Rum Patrikhanesinin istatistiklerini kullandığını ve Batı Anadolu'daki tüm Rum nüfusun 1.700.000 olduğunu, Türk okullarında okutulan kitaplarda Anadolu'daki Rum nüfusunun 1.300.000 olarak gösterildiğini iddia etti.

Bu söz düzenbazlıklarını büyük bir ilgi ile dinleyen Paris Barış Konferansı neticede Yunan Başbakanının ileri sürdüğü noktaları ve verdiği rakamları inceleyerek, kararlarını konferansa bildirmek üzere, uzmanlardan oluşan bir kurul atanması kararını aldı. A.B.D., İngiltere, Fransa ve İtalya bu kurulda ikişer üye ile temsil edilecekti.

Halbuki 1905'de Osmanlı Devleti tarafından yapılan sayıma göre İzmir ilinin nüfus dağılımı şöyle idi:

Müslüman	100.356
Rum	73.636

1915 yılını kapsayan Türk istatistiklerine göre, İzmir, Manisa, Aydın ve Nazilli'de 1.299.527 Türk, 233.914 Rum vardı.

30 Ekim 1918'de İbn-ül Cemal M. Ragıp'ın nüfus istatistiklerine göre İzmir Sancağında Genel nüfusun 605.584 olduğu; bunlardan 414.955 nin Türk, 180.259'unun Rum olduğu anlaşılmaktadır.

Bu rakamlardan anlaşılacağı gibi Yunanistan'ın işgal edeceği bölgede de Türkler kesinlikle çoğunlukta bulunuyordu. Bu gerçeğe

²⁴ Lloyd George, *a.g.e.*, s. 794-804; 806.

²⁵ S.W.H. Bird, *And Unto Smyrna*, s. 88. Bu İngiliz Papaz Yunan nüfusunu fazla gösteriyor.

²⁶ Prof. F.O. 371 / 4239 / 153558. *İngiliz Yüksek Komiser J. De Robeck'ten İngiliz Hariciye Bakanlığı'na*.

rağmen Paris Barış Konferansında Yunan toprak isteklerini inceleyen Kurul çalışmalarını Yunan isteklerinde bazı değişiklikler yaparak Mart 1919 sonunda bitirdi. Bundan sonra Yunan istekleri "Ülke Sorunları Merkez Komitesi"nde bir süre askıda kaldıysa da Mayıs başlangıcında Barış Konferansı'nda önem kazanmaya başladı²⁷. Fakat bu reklife İtalya temsilcisi çok içerledi. Çünkü bu bölge "St. Jean de maurienne" gizli anlaşması ile İtalya'ya söz verilmişti²⁸; Nihayet savaş sona erince, İtilâf Devletleri politikası, İtalyanlar'ın aleyhinde gelişmeğe başladı. Bunun üzerine istekleri yerine getirilmeyen İtalyanlar, Paris Barış Konferansı'nı terk ettiler. İtilâf Devletleri; İtalya'nın bu öfke ile İzmir'e âni bir çıkarma yapmasından korkuyorlardı. 29 Nisan 1919'da Kuşadası'nı Yunanlılar işgal etmiş; Mayıs'ın ilk haftalarında da Bodrum, Marmaris yöresi İtalyanlarca işgal edilmiştir.

İzmir'e Çıkarma ve Yankıları

İtilâf Devletleri, İtalyanlar İzmir'i ele geçirdikleri takdirde onları geri döndürmenin hayli zor olacağı kanısındaydı²⁹. İşte bunu önlemek için konsey 8 Mayıs 1919'da Yunanlılar'ın İzmir'e çıkmasını ve İzmir bölgesinde bulunan kendi ırkdaşlarını korumasını kararlaştırdılar³⁰.

11 Mayıs 1919'da İngiliz Başvekili, yedi İtalyan Harp Gemisinin çoktan İzmir'e gönderildiğini, İtalyanlar'ın 29 Nisan 1919'da Aydın'a bağlı bir sahil kenti olan Kuşadası (Scla-Nova)'ya çıkarma yaptıklarını konseye bildirdi.

12 Mayıs 1919'da, Yunan Başbakanı Venizelos, Lloyd George'tan sonra konseye sunduğu ayrıntılı bilgide, İzmir ve Aydın Bölgesinde ciddi sorunlar bulunduğunu, Hristiyanların tehlikede olduklarını belirtti. Bunun üzerine 13 Mayıs 1919'da Konsey oybirliği ile, Yunanlılar'ın İzmir'e asker çıkarmasını kararlaştırdı³¹.

27 Yuluğ Tekin Kırat, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Paylaşılması*, Ankara 1986, s. 68.

28 Howard M. Schar, *The Emergence of the Middle East 1914-1924*. London 1970, s. 180-1.

29 Harold Nicalson, *Peace Making 1919*, London 1964., s. 327.

30 *Paper Relating to the Relations of the U.S.: The Paris Peace Conferance*, s. 327.

31 M.S. Anderson, *a.g.e.*, s. 364.

Amerikan Başkanı Wilson, Dünya Barışı için yayınladığı meşhur 14 maddelik sulh şartları bildirisine ve özellikle de Türkiye ile ilgili 12. maddeye ters düşmesine rağmen, İzmir'e Yunan askeri çıkartmasını dini sebeplerden dolayı heyecanla onaylamaktan da geri kalmadı. Çünkü bunlar Yunan klasikleri ve İncil ile eğitilmiş kişilerdi.

Bunlar İtalyanlar'ı, Çanakkale ve İstanbul Boğazlarında görmek istemiyorlardı. Ayrıca Yunan çıkarmasında politik ve ekonomik nedenler de vardı³². Herşeyden önce bu saha arkeolojik kalıntılar olan Efes ve Bergama ve diğer yerleri içerisine alıyordu³³. İşgal toprakları maden yatakları bakımından zenginliğinin yanısıra; üzüm, incir ve zeytin üretimine de elverişli idi. Eğer bu bölge, Yunanlılara nazaran her bakımdan çok gelişmiş bir devlet olan İtalyanlara verirse İngiliz, Fransız ve Amerikan çıkarları çok zarar görecekti. Buna karşılık Yunanlılar bağımsızlıklarını elde ettikleri 1829 yılından beri, daima Fransız ve İngilizler'in ekonomik ve politik çıkarlarına alet olmuşlardır³⁴.

Bu kararın alınışından iki gün sonra, yani 15 Mayıs 1919'da tarih, İngiliz, Amerikan ve Fransız donanmasının gözetimi altında Yunanlıların İzmir'e çıkışına şahit oldu.

Yunanlılar daha başlangıçta, geçici bir işgal için değil, daimi bir ilhâk için geldiklerini; Batı Anadolu'yu, Yunanistan'a katmak ve böylece Megali İdea'yı yani Hristiyan Bizans İmparatorluğu'nun geçmiş ihtişamını çancandırmak niyetlerini açığa vurdular³⁵.

Çıkarmadan bir gün önce İzmir'de halk telaş ve bekleyiş içerisindeydi. Çünkü, Amiral Calthorpe ile Vali Ahmet İzzet Paşa arasında kuryeler aracılığı ile ön hazırlıklar yapılıyordu. Nitekim Amiral Calthorpe 14 Mayıs 1919'da Vali Ahmet İzzet'e Mr. Morgon ve Albay Smith eli ile, İzmir'in işgal edileceğine dair bir mektup gönderdi. Morgon ve Smith, mektubu verip Vilâyet konağından ayrılırken dışarda bekleyen büyük bir kalabalık etraflarını sardı. Bunların arasından genç bir yedek subay onlara İngilizce olarak şunu söyledi: "Büyük bir millet olduğumuzu ve henüz ölmediğimizi lütfen biliniz. Biz belki uyur görünüyoruz, fakat uyanacağız. İngiliz İmparatorluğu bünyesinde çok sayıda müslüman nüfus barındırdığından onların

32 Yuluğ Tekin Kurat, *a.g.e.*, s. 106.

33 G.H. Jaeshke, *a.g.e.*, s. 575.

34 Lord Kinross, *The Rebirth of a Nation*. London 1965, s. 141.

35 Elizabeth Maundoe. *Britain's Moumentin the Middlle East*. 1914-1956, London 1965, s. 54.

tepkisini önlemek için, İngiltere büyük bir devlet olarak İzmir'in Yunanlılara verilmesine mani olabilirdi. Biz ölmedik, karışıklıklar olacak. Belki biz de başkaları gibi öleceğiz³⁶. Bu suretle Yunanlılar Ege Bölgesinin büyük bir kısmını fiilen işgal ettikleri gibi, zamanla Ankara ili sınırlarına bile ulaştılar. Hatta asla yürürlüğe konulamamış olan 10 Ağustos 1920 tarihli Sevr Anlaşmasıyla Doğu ve Batı Trakya'yı alarak geçici bir süre için de olsa *Büyük Hellas* düşüncesini gerçekleştirdiler.

SONUÇ

Bu düşünce Türkiye'yi barut deposu haline getirdi. Bunu ateşleyecek kıvılcıma ihtiyaç vardı. Bu kıvılcım, çıkarmadan dört gün sonra 19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkmasıyla parladı.

Ayrıca 1897'de Türk-Yunan Savaşının doğurduğu sevinç ve coşku duygusu içinde Mehmet Emin (Yurdakul) isimli genç bir şair "Türkçe Şiirler" adlı bir şiir kitabı yayınladı. Mehmet Emin, Osmanlı divan şairlerinin resmi dilini ve aruz veznini terkederek sade halk Türkçesiyle ve hece vezniyle şiir kitabını yazdı. Daha da, dikkat çekici olarak günlük Türkçe'de kaba, cahil, köylü ve yörük anlamına gelen bir sözcüğü, yani kendisinin bir Türk olduğunu gururla yarı dinci bir tutumla da olsa ilân etti³⁷.

"Ben bir Türk'üm, dinim, cinsim Ulu'dur", diyerek Türk toplumu arasında dinin yanısıra, Türkçülük fikir akımını da yayıyordu. Bu akım çok etkili olmuştur. Nitekim Osmanlı Sosyalist fırkasından olan Dr. Refik Nevzat, koyu Sosyalist olmasına rağmen Kanım Türk kanıyla yağrulmuş, vücudum Türk kanıyla beslenmiş, dimağım Türk hukukunun müdafaasıyla harbetmiş bir adamımdır. Er oğlu er, Türk oğlu Türküm, Hayatımın nihayetine, ölüme kadar Türk kalacağım" diyebiliyordu³⁸.

Bundan başka sosyalist Ethem Ruhi'de 1911 de Bulgar Paramentosunda Türkçülük yaptığı için Bulgaristan'da takibata uğrayarak 1920'de Anavatana sığınmıştır³⁹.

36 G.H. Jaeschke, *a.g.e.*, s. 575.

37 Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Ankara 1984, s. 341.

38 Mete Tunçay, *Türkiye'de Sol Akımlar*, 1908-1925, Ankara 1978, s. 56.

39 Mete Tunçay, *a.g.e.*, s. 92-93.

Ethem Ruhi (Balkan) 1873-1949 Jön Türk hareketinde bulunmuş, sonradan yerleştiği Bulgaristan'da 1906'da Rumeli ve Balkan gazetelerini çıkarmış, 1911'den itibaren Bulgaristan Meclisi'nde Batı Trakya Türklerini temsil etmiştir.

Mustafa Kemal Paşa ve Türkçülük kıvılcımı, üç sene sürecek olan amansız Türk-Yunan Savaşı'nın başlangıcını belirtiyordu. Neticede bu savaş, hem E. Venizelos, hem de İzmir yöresinde büyük Yunanistan'ın rüyasını gören Yunan halkı için acı bir şekilde 9 Eylül 1922'de sona erdi.

15 Mayıs 1919'da, Yunan Albayı Zafiru komutası altında İzmir'e ayak basan Efsun askerlerini, İzmirli Rumlar, "Zito Venizelos" çığlıkları ile karşılayıp Türkler'e her türlü mezalimi yaparlarken⁴⁰, bu defa aynı topluluk 39 ay 24 gün sonra, "Kako Hrona Nahis Corci⁴¹" (Allah seni kahretsin Lloyd George" bedduaları ile Ege Denizi'nin mavi sularında Pire'ye doğru gemiler içerisinde üzgün bir şekilde yol alıyorlardı⁴².

40 David Walder, *The Chanak Affair*, London 1969, s. 70. From his ship on Smyrna hasharbour British naval officer saw a Greek Woman Granch over a Wounded Turkish soldier who Cried out for water and Urinate into his mouth.

41 Selahi, R. Sonyel, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika*, II. Ankara 1986, s. 268.

42 William Milles, *The Ottoman Empire 1801-1913*, Cambridge 1913, s. 50.